

מגלה טפח ומכסה טפחיים: דו"ח מזכ"ל האו"ם העתי על החלטה 1701

אסף אוריון

הנושא הבולט בדו"ח מזכ"ל האו"ם שיפורסם בקרוב בנושא החלטה 1701 הוא מנהרותיו ההתקפיות של חזבאללה, שנחפרו מלבנון לישראל, נחשפו על ידי צה"ל ונוטרלו במבצע "מגן צפוני". מאמצי ישראל בנושא זה, מרמת השטח ועד הזירה הדיפלומטית, חשפו מימדים נוספים של המציאות המתגרת בדרום לבנון, בדגש על פעילות חזבאללה המתואמת עם ממשלת לבנון וצבאה. לאור מגבלות הפעולה הברורות של יוניפי"ל ותוחלתה אין הצדקה להיקפו הנוכחי, ונכון לחתור לצמצומו ולקיצוץ משאביו. על רקע מגמות הרקע הרחבות יותר, נכון לישראל להכווין מאמציה ליצירת לחץ נוסף על איראן וחזבאללה באזור ועל ממשלת לבנון, הן באמצעות מנגנוני האו"ם והן בעזרת ארצות הברית ומדינות נוספות.

בימים הקרובים יופץ דו"ח מזכ"ל האו"ם העתי בנושא מימוש החלטה 1701, לתקופה שבין סוף אוקטובר 2018 למחצית פברואר 2019. בראש סדר היום של טיוטת הדו"ח מככב נושא מנהרות חזבאללה, שנחשפו על ידי צה"ל במבצע "מגן צפוני" בין 4 בדצמבר ל-13 בינואר. בסיכומו מציין המזכ"ל כי אי ציות להחלטה 1701 מגביר את המתח וסיכוני ההסלמה, מביע דאגה רבה מקיומן של מנהרות חוצות קו כחול, המפרות את החלטה 1701, ו"מעודד את צבא לבנון ליטול על עצמו כל החקירות הנדרשות בצד הלבנוני בנוגע למנהרות ולוודא שאינן מהוות סיכון בטחוני". לצד הגדרת האחריות הברורה של ממשלת לבנון להפרות, חושף הדו"ח היבטים מוכרים וחמורים של המציאות הביטחונית באזור הפעילות של יוניפי"ל, ובהם דפוסי הפעולה של גורמי הכוח הלבנוניים ומגבלותיו של יוניפי"ל עצמו.

כמתואר בדו"ח, צה"ל הכריז על חשיפת שש מנהרות, שמתוכן אימת יוניפי"ל את דבר קיומן של חמש מדורות לקו הכחול והסיק ששתיים (ליד מטולה וזרעית) אכן חצו את הקו הכחול. הסיבה להבדל: מכשולים ו"ראות לקויה במנהרות" לא איפשרו ליוניפי"ל לאמת את ממצאי צה"ל לגבי כל שש המנהרות בשטח ישראל. בלבנון נתקל הכוח בקשיים גדולים יותר: ב-24 בדצמבר הזרים צה"ל בטון נוזלי למנהרות במטולה, דרומית לכפר כילא. יומיים לאחר מכן הבחינו משקיפי האו"ם בזרימת בטון מלול עופות (לשעבר מפעל בטון) בכפר, כמאה מטרים צפונית לקו הכחול. פטרול יוניפי"ל, שניסה להגיע לאתר, נתקל בחסימת דרכי הגישה על ידי עשרות "לבושי אזרחי" וכמה כלי רכב, וכן שוטרים ורכבי משטרה. כיתת צבא לבנון שהיתה במקום לא התערבה. ב-29 בדצמבר הכריז יוניפי"ל כי במפעל נמצא פתח מנהרה, שחצתה את הקו הכחול תוך הפרת 1701. הפצרות יוניפי"ל ברשויות הלבנוניות לקיים פעולות המשך מיידיות בנושא הושבו ריקם, וגישתו למקום נמנעת עד עצם היום הזה בידי צבא לבנון, למרות בקשות חוזרות, בתואנה שמדובר ב"שטח פרטי".

במתואר בדו"ח אין כל חדש עבור מי שעקב מקרוב אחר המציאות בדרום לבנון מאז 2006: חזבאללה מקיים תשתית ופעילות צבאית אסורה ברחבי לבנון, ובכלל זה בשטח אחריותו של

יוניפי"ל. הפעילות מתקיימת לרוב בחשאי, תוך הסוואתה כפעילות אזרחית, והטמעתה בשטחים מאוכלסים. יוניפי"ל מקיים את שגרת משימותיו בשטח (הדו"ח מונה 14,386 פעילויות צבאיות חודשיות, כמחציתן סיורים), ללא ממצאים משמעותיים. יוניפי"ל מתאם פעילותו עם צבא לבנון, אשר מתאם בתורו עם חזבאללה ועושה כל מאמץ למנוע מכוחות או"ם להגיע למגע עם תשתיות ופעילות צבאיות אסורות, ולחשיפתן בפומבי. פעילי חזבאללה בלבוש אזרחי מונעים בכוח תנועה חופשית של חיילי האו"ם, תוך חסימת דרכם, הטרדה, איומים וחטיפת ציוד אלקטרוני, ולשיקולם אף מפעילים אלימות, כולל לעתים קטלניות, כנגד כוחות יוניפי"ל. גישה לאתרים אסורים, הן בשטחים בנויים והן ב"שמורות הטבע", נמנעת מצד ממשלת לבנון בתואנות "שטח פרטי" וזכויות הפרט. המדינות התורמות ליוניפי"ל הפנימו את המסר המרתיע, וכוחותיהן מקפידים לא להסתכן בחשיפת הארגון והבכתו.

ישראל, מצידה, מקיימת מאמץ מודיעיני משמעותי, אשר חלקו מתועד בדו"ח כהפרות אוויריות של ריבונות לבנון: כמאה הפרות ולמעלה מ-260 שעות טיסה בחודש, רובן של כלי טיס בלתי-מאוישים. ממצאי המודיעין של ישראל מאפשרים לה לשפר את היערכותה למלחמה, אך גם לחשוף בפני הקהילה הבינלאומית את הפרות חזבאללה ולבנון. לרוב המידע המתקבל מישראל מתייחסים גורמי האו"ם כ"טענות לכאורה", וגם הדו"ח הנוכחי כולל דיווחים "שאין האו"ם יכול לאמתם באופן עצמאי". "מגן צפוני" אפשר לישראל לראשונה הן לחשוף תשתיות חזבאללה בשטחה והן להפליל (באמצעות הצפה) נקודת מוצא של אחת המנהרות בשטח לבנון, באופן שחשף גם את תשתיותיו החשאיות של חזבאללה בשטח וגם את שיתוף הפעולה של ממשלת לבנון וצבאה בהסתרה ובהפרעה ליוניפי"ל במילוי תפקידו.

לאור החשיפה הבוטה של העובדות בשטח ומתחת לו, הדו"ח נוקט לשון ברורה מהרגיל בהגדרת המנהרות כהפרה ובהטלת האחריות על ממשלת לבנון. נכללת בו גם התייחסות רצינית להצהרות נצראללה הפומביות על החזקת חזבאללה בנשק, כולל טילים מדויקים, שבה רואה האו"ם פגיעה בריבונות לבנון. הדו"ח אף מתאר באופן חריף יחסית את גרירת הרגליים והטיוח של ממשלת לבנון בחקירת תקרית מ-4 באוגוסט, שבה הותקף סיור יוניפי"ל באלימות בידי עשרים פעילים, חלקם חמושים, ליד מגידל זון: לא די שגרסת צבא לבנון סותרת את ממצאי חקירת האו"ם, אלא שבחלוף שמונה חודשים לא נמצאו אחראים ולא ננקטו כל הליכים משפטיים. הסחבת הלבנונית מתנהלת גם בהליכים סביב התקפות קודמות, חלקן קטלניות, על יוניפי"ל מהשנים 2014, 2011, 2007 ואף 1980.

אולם, על אף התמונה הברורה, שבמסגרתה ממלאת ממשלת לבנון תפקיד פעיל בהסתרת הפרות חזבאללה את 1701, בניגוד למחויבותה הפומבית והרשמית להחלטה, ממשיך האו"ם להישען על משענת רצוצה וחסרת אמינות זו כנדבך המרכזי לפתרון ארוך טווח של אתגרי הביטחון: הוא שב וקורא לנשיא לבנון לממש את התחייבותו לקידום דיאלוג על אסטרטגיית הביטחון הלאומית, וכן שב ומעודד את המדינות התורמות להמשיך בהשקעת משאבים לחיזוק צבא לבנון והצי שלו - מאמצים שעיקר תרומתם בכך שהם מאפשרים לקהילה הבינלאומית להפגין עשייה כלשהי ברמת סיכון ובהשקעה נמוכות.

עבור ישראל ישנן כמה נגזרות מדו"ח זה ומהמצב המשתקף בו. סביב "מגן צפוני" ובניית מכשול הגבול, שב יוניפי"ל והוכיח ערכו כגורם חיץ ממתן, המפחית סיכוני חיכוך לאורך הקו הכחול,

כגורם קישור אפקטיבי בין הצדדים, וכאשר הוא מוצב בפני עובדות מוצקות ובלתי-ניתנת להכחשה, גם כגורם מדווח חשוב למועצת הביטחון. על ישראל לתבוע מהאו"ם מיצוי חקירת המנהרות הנוספות, הגעה לפתחיהן שבשטח לבנון, והפרכת הטיעון הלבנוני המופרך של "רכוש פרטי" ככסות וחסינות לתשתית צבאית אסורות בידי ארגון טרור. מומלץ לישראל לחתור לחשיפת נכסי חזבאללה נוספים במאפיינים דומים ולא להסתפק בפרסום תמונות בלבד, וכך להפוך את ההפרות מ"טענות לכאורה" לעובדות מוצקות בפני הקהילה הבינלאומית.

ברור לחלוטין שפעילויות יוניפי"ל נמנעות באדיקות מנגישות לתשתיות חזבאללה ולפעילותו, ולפיכך אין תועלת בהיקף פעילויותיו הנרחב ובסדר הכוחות הגדול הנדרש לכך. מספר המשימות הגבוה המצוין בדו"חות תורם בעיקר ליצירת מצג שווא של "הרווית השטח" בכוחות או"ם, המונעת כביכול פעילות צבאית אסורה, ובכך מסייע לעמעום חומרת הפרותיהן העקביות של חזבאללה וממשלת לבנון. בפרוץ לחימה תמצא עצמה ישראל נלחמת מול חזבאללה בשטח רווי כוחות או"ם, שיהיו מגבלה חמורה על הפעלת הכוח של צה"ל. משני טעמים אלה נכון לישראל לפעול לצמצום ניכר של כוחות יוניפי"ל, המונים כיום 10,315 איש, ולמיקוד פעילותו העיקרית לאורך הקו הכחול. צמצום זה משתלב גם במגמת האו"ם להעביר חלק ממשימות יוניפי"ל לידי צבא לבנון, הן בים והן ביבשה, שם מתמשכת הציפיה שלבנון תקדם את פריסת "הרגימנט לדוגמא" לדרום המדינה.

בדו"ח מצוינים דיווחי ישראל על חימוש חזבאללה בידי איראן, כשברקע הלחץ הכלכלי והמדיני עליהם, כגון הסנקציות מצד ארצות הברית והכרזת בריטניה על חזבאללה כארגון טרור. בהקשר זה יוזכר, כי יוניפי"ל מהווה מקור חשוב להכנסות עבור לבנון, הן בעקיפין, בשירותים שצורכים הכוחות, והן במישרין, בפרויקטים מקומיים ובהעסקת 576 עובדים מקומיים. קיצוץ משמעותי בכוחות יוניפי"ל, בעובדיו ובתקציביו, יכביד את הנטל על חזבאללה ועל האוכלוסייה התומכת בו, ויגביר את הקשיים שבפניהם הוא כבר ניצב. נכון לישראל לפעול לקידום מהלכים כגון אלה ולעודד מדינות נוספות לאמץ את הגדרת חזבאללה כארגון טרור, ללא האבחנה המלאכותית בין "זרועותיו הצבאית והאזרחית".

לבסוף, אירועי המנהרות מציפים באופן ברור את המתח בין המדיניות הבינלאומית התומכת בצבא לבנון כמקור של תקווה לממלכתיות לבנונית ממוסדת, לבין המציאות בשטח, שבה נוטל צבא לבנון חלק פעיל בהסתרת פעילותו הצבאית האסורה של חזבאללה. על ישראל לפעול מול המדינות התורמות, ובראשן ארצות הברית, כדי להשפיע על המשך הסיוע לצבא לבנון, תוך מיקודו במשימות אבטחת גבולות (בדגש על סוריה) ולחימה בטרור, אך גם תוך התנייתו במילוי מחויבויותיה של לבנון להחלטות האו"ם 1701, 1559 ואחרות.